

stupna, Hrvatima izvan domovine, organizirao je prenošenje hrvatskih knjiga u Mađarsku. Tako sam i sâm više puta sudjelovao u tim Lončarevićevim akcijama, u ono žalosno doba kad je na granici hrvatska knjiga za našeg neprijatelja značila gotovo kriminalnu radnju.

Zahvaljujući djelu prof. Jurja Lončarevića približit ćemo Hrvate u Mađarskoj njihovoj domovini i tako zbližiti Hrvate s obje strane naše sjeverne granice.

Petar Rogulja

PREDJELI NUTARNJEGA PLAČA

Mirko Radalj, *Sve mi je ko slika*, Matica hrvatska, Split 1993.

Usred sveopće neprohodnosti suvremene poezije, koju bitno atribuirao hermetizam, evo jedne nepretenciozne knjige koja gotovo izravnim diskursom govori o emotivnom svijetu svojega tvorca. Ta je izravnost neobična za današnjeg čitatelja, a ja je doživljujem kao vrlinu. Stoga i uredniku edicije *Ivanu Boškoviću* valja zahvaliti što je u neposrednosti ovih stihova, ali i u zavičajnoj pjesnikovoj ikavici, prepoznao vrijednosti koje bi valjalo češće poticati. Odmah ću reći da se ovim ne želi posebno istaknuti umjetnički doseg zbirke, koliko se želi ukazati na njezinu autentičnost i autohtonost. U knjizi Mire Radalja *Sve mi je ko slika* nema ništa prijetvorno. Od prvoga do posljednjeg stiha ona je ispunjena nostalgичnim tonovima, tihim zatamnjenjima i predjelima koje pjesnik nazire suznih trepavica, svjestan da ih gleda tek nutarnjim okom. Jednostavno, ovo je knjiga rijetke iskrenosti koja mjestimice žrtvuje umjetničku razinu toj iskrenosti kako bi se stvorila slika iz sjećanja natopljena čutilnošću. Pjesnik je katkad pripravan iznijeti ono što ima reći jezikom koji se spušta gotovo do naivnih dječijih percepcija, ali to ni u jednome trenutku nije kontraproduktivno.

Jata ljupkih nostalgичnih slika koje izlijeću iz pjesnikova sjećanja, iz njegove presenzibilne duše, zaljeskaju se često okrnute svjetlošću nutarnjeg sjaja. Miro Radalj izlazi na kraj s tim slikama transponirajući ih u verbalne sklopove koji na nekoj duhovnoj razini jednostavno postaju poticajni i za tuđu čutilnost. Tada u njegovu djetinjstvu prepoznajemo svoje djetinjstvo, u njegovu zavičaju svoj zavičaj, u njegovu siromaštvu svoje siromaštvo, u njegovim živima i mrtvima prepoznajemo sve svoje. Napustivši zavičaj ovaj, bez ikakve sumnje, daroviti pjesnik ponio je u duši arhetipske prizore i oni ga salijeću nesanicom. Oni ga salijeću i potiču na stvaralaštvo. Pritom se pjesnik ne brine što se zbiva u tekućoj književnoj politici i kakvi su poetski trendovi, već svim bićem nastoji, usred frustrirana svijeta

kojega opsjedaju sofisti sačuvati svoj duhovni integritet i svetost sjećanja na zavičaj. On je svjestan da se ponešto od izgubljenog nikada neće vratiti. Taj svijet što se objavljuje u krhotinama, u lomnim slikama, zapravo nije tek pjesnikov usud, već jedna civilizacijska preobrazba koju pjesnik ne može podnijeti bezbolno. On jednostavno oplakuje pjevajući, jer njemu ni suri krajobrazi ni oskudica ni siroto djetinjstvo ne predstavljaju drugo do raskoš i pozlatu. Eto taj svijet Miro Radalj opjevava. To su predjeli njegova nutarnjega plača. Plačući nad onim što je izgubljeno, on traži spokoj svjestan da ga neće naći. Kad bi ga našao, zacijelo bi nestalo čarolije.

Poetske minijature, koje su dominantne u ovoj zbirci, zapravo su prigušeni jecaji za vremenom koje zalazi. Ambijentalni okvir ove knjige jest oskudni krajobraz Zagore u kojemu se uvijek živjelo s jobovskom strpljivošću, ali se nikada nije očajavalo. Taj krajobraz, viđen iz jedne urbane pozicije koja zavodi iluzijama, pjesniku je cijeli svijet i stoga on ne prihvaća drugi. Ali mjesto da pjeva o frustracijama, on se vraća zavičaju koji se u njegovu duhu raskošno zrcali. U sretnoj sintezi zavičajne ikavice i suptilnog lirizma koji se oslanja na ljupke priproste sličice, pjesnik ostvaruje svoje pjesme mimo kojih se ne može proći ravnodušno. U ovoj zbirci sljubljuju se emotivne i dramske silnice. Naslov zbirke *Sve mi je ko slika* izravno otkriva pjesnikov odnos prema svemu, kao što su izravni gotovo svi stihovi u njoj. Eto, može se, dakle, i tako govoriti o *slučenome i pojavnom*, a da se sačuva ono neobjašnjivo svojstvo poetskoga govora različito od svagdanjega. Miro Radalj gotovo uvijek to uspijeva distingvirati, premda mjestimice nailazimo i na lagane padove. Ali koherentnost, tematska, motivska, izričajna i emotivna, uvijek uspijeva sačuvati nutarnji kontinuitet, slijed slika i poman izbor motiva: *Sve mi je ko slika /Od srca poklonjena/ U srcu urizana/ Ostala (Sve mi je ko slika)*. On, koji je opsjednut zavičajnim pejzažom, ne može ništa zaboraviti, te po nekim nutarnjim determinantama pretače u stihove unaprijed markirane toponime, konkretna mjesta, sjećanja, zapamćenja, krhotine sna. Proljeće, cvatnje, stabla, miris žita, berbe, vršidbe, povodnji, zime, badnjaci, ivanjske krijesi, zvona, svekoliko to leksičko pojmovlje zapravo čini motivski rekvizitarij koji nije bez simboličkih značenja. Ono otključava vrata koja vode u ovu poeziju. Uostalom, ta vrata ne skrivaju ništa tajnovito. Izričaj Mire Radalja gotovo je izravan i nije umotan u stilske oblande. Evo primjera za predstavljanje te prostodušne jednostavnosti: *Kad procvita trišnja /Kad bajam procvita/ Sve do na kraj svita/ zamiriše Slivno (Kad procvita trišnja)*. Ili: *Pušćali smo kose naše/ Da pivaju pismu litnju/ Da se jube s ditelinom/ I pokose jubav svoju (Da pokose jubav svoju)*.

Premda se radi o veoma koherentnoj knjizi po nutarnjemu ustrojstvu, poticaji za ove pjesme tematski su različiti. Osim djetinjstva koje je naj snažnije odjeknulo u ovoj poeziji, veoma je naglašen i socijalni segment koji se prelama u odnosima urbanoga prema ruralnome i

producira ćutilnost koja je zapravo uvijek podloga za sve čega se pjesnik dotakne. Tek ponegdje motiv prigušuje emociju i nad njome dominira (*Prosvitnjaci, O jednoj ideološkoj pleski, Autobus Slivno-Split, Grad*). No najbrojnije su pjesme u kojima se amalgamira motivika s *nutarnjim plačem* i u sretnoj sintezi žive u pjesmi: *Kad ugledam/ Smokve/ Pune su mi oči/ Sićanja/ Na babu i didu/ To je bila /srida/ kad sam u Split/ Otiša (Kad san otiša)*. Taj plač ima ljudsku toplinu i on je podnošljiv premda se i u nama budi. Tako autobus na relaciji Slivno-Split uvijek odvozi ponešto što se neće vratiti i za čim ćemo uzdisati kao za ledenicama koje su neko vrijeme kapale s krova i onda se istopile: *Sva kamena jutra/ Mosuri na krovu/ Uteć bi in tijo/ Uteć mi se ne da/ Mosuri na krovu/ Skamenjena voda/ Skamenjeni mi smo/ Kamenje što oda (Mosuri na krovu)*. Pjesnika opterećuju i egzistencijalne dvojbe kao i smisao ljudskoga pomicanja po zemlji (*Did, Čaća*), a najsnažnije se ljudski usud koji potiče žalost očituje u pjesmama *Do tamo se ne čuje i I Plaču oni pivajuć gange*. Dakako da bi zbirka ostala na prizemnoj razini lamentiranja da nije obogaćena duhovnom dimenzijom ljudske nade. Iako je, naime, toliko prisutan plač u njoj, taj plač nije beznadan, što jednostavno zrači iz pjesme *Sanjaj Slivno, I ja ću ti doći, Kad umrem s mirom, Šuti*, za koje bih pjesme mogao reći da su i najemotivnije u cijeloj knjizi.

Poezija Mire Radalja nije poezija nihilističkog očaja, već poezija nade i pouzdanja u Božje prisuće u svemu. Ni smrt koja je neizbježna, ni žalost koja je naša ovozemna pratilja, nisu razlogom da se očajava. U pjesmi *Ako odeš gori* s akrostihom poetesi Anki Petričević pjesnikov elegični optimizam najzornije se očituje. Navodimo nekoliko stihova iz te pjesme:

*Iznad zvizda sjajni
Čuvaj mjesto meni*

*Evo sve ostavjan
Vele ima nisan
I radostan čekan
Čar zadnjega sunca.*

U rukama mi je zbirka stihova koja jednostavnošću, lirizmom, neposrednošću i jezikom izlazi iz kanonâ na koje smo navikli. O vrijednosnim dosezima ovdje nije bilo riječi izravno. Ali iz onoga što je rečeno dade se ponešto iščitati. Dakako, moglo bi se govoriti i o manjkavostima u formalnome ili kojem drugom smislu. Ali jedno je neprijeporno: dobrohotna čitatelja neće ostaviti ravnodušnim.

Vladimir Pavlović